

Партийжи удуртулга, масса-биле ажыл

Совхозта партия комитетинге хамаарып турар партия организациалары СЭКП-нин XXIII съездинин шийттирлерин амыдыралга боттардыр талазы-биле чамдык ажылдарын чорудуп, тускай хемчеглерин амылдап кылган.

Коммунистерин авангарды ролун бедир дугайында айтырыгы бугу коммунистерин хуралына чугаашкан. Анда коммунистерин амылдап турган черинге удегердин, бедик сагыла-чурмуу, бугуругаге мурнакчы чоруу, хой-ништин амыдыралына иденкейли, амыдырал чурталгага төлөтпү бозуру дээш, оон-даа өске айтырыгылар тодаргай фактылар-биле холбаштыр көргөн.

Он түнелинде коммунистерин партийжи даалгаларын чаартып өскө кылгылаан, партия өскө организациаларын биротоло болгаш партия хуралдарына партийжи даалгаларын канчаар күүседип турарынын дугайында коммунистерин информацияларын дыңнап турарын чурумчуткан.

Коммунист бугуругаге кылгып турар ажилында ангыда хуралдарга, кежезлерге, кино, концерттерге барып, ном помчуп турарын хынап, партия хуралына үр үеде санал бер-бей турар иденкей чоктарын, арагалал алгаш, Уставтын негеддерин хажыда бөөрлерин шынгым сагындырып, хемчеглерин алган соонда Уставка хажыдымышкынар өзөөжөн.

Партия хуралдарынын белеткелени эки кылгып, анча кижигин бугуу иденкейлиг киржир кылдыр негедден куштелдирген. Ычангаш партия хуралдары кижизидилгенин ээулуг школазы кылдыр бедик идея-политиктиг дөңгөзгө артын турар.

Партия өскө организациаларын секретарьларын семинарларын даамал чорудуп турарын чурумчуткан. Анча СЭКП Уставында чамдык өскерилгелер дугайында, партия өскө организациаларын иштиги херектерин кыларынын чуруму, кижигин

дадырынын хажыдымышкынын талазы-биле инструктор, партияга хурал алышкынын чуруму, оон доктрументтерин шын тургузаары, тускай херектерин көөрү, партия даалгаларын коммунистерге бээринин чуруму, оон күүселдезин өй-шаанда хынап, партия хуралдарына айтырыгыларын планнап кирери, хуралды белеткээри, шийтирини үндүрери болгаш оон күүселдезин хынаары, клуб, библиотекаларын болгаш агитколлективтерин ажилын удуруттуруу, хой-ништин организациаларын ажилына удуртулганын экижидери болгаш социалист чарышты канчаар организациа — бо бугу дугайын чугаашканын турган.

Киров салбырда партия организациазы (секретары эш Ондар Доржу) малчыларын, механизатор ажилчыларын болгаш өскө-даа кижилерин ажилыга хулап алырды болгаш үндүрерде партия өскө организациазынын бирозунага көргөш, шийтир хулап алганда, чугае ычан совхозтун дирекция чери ажилыга хулап алыр болгаш үндүрер дугайында дужаалды үндүрери чурумчаан.

Он түнелинде ол салбырда амылдап турар кадрларын шийтир хой-ништин кайы-даа салбырлардан эки тургустунган. Ында ажилыга хажыдымышкы салга чок, күш-ажылдын сагыла-чурмуу үрээр кижилер өзөөжөн.

Совхозтун мал ажилында амылдап турар коммунистерин 80 ажыг хуузу радиоприемниктериг, малчын бугуруу согуу чагыдылгалыг, артолавак чедип шыдаас черлерде малчыларын 40 хуузу боттары хабети бажырып билдир кылдыр өөренип алган, амыдырал кырында амылдап турар.

Чүгө 1966 чылдың эгезинден бээр малчылар боттарынын болгаш совхозтун күжү-биле 48 эки мынаарды өгөдери, 18 чаа бажычыларын кылгып алган. Ам совхозта 15 чунар

бажычылар, 11 кызыл булуңнар, 27 көжөр библиотекалар хову турлагларында, малчыларда амылдап турар.

СЭКП-нин XXIII съездининг соонда партия комитети совхоз бугуругагезин мурнакчыларын, ажилчыларын, албан-хаакчыларын шийтирген 39 кижини СЭКП кижигунуге, 27 кижини партиянын кандидаттыгына хулап алган.

Амгы үеде 11 партия өскө организациалары, 14 партия бөлүктери тургустунган. Партия бөлүктөрүнүн ажилын экижидер дээш, семинарларын эрттирп, практиктиг дуваны парток кижигунери болгаш партия организациаларын секретарьлары чедирп келгенин түнелинде партия бөлүктөрүнүн ажилы өскөжөн. Манача чамгы партия бөлүгүнүн ажилы кыскамы-биле көргөзгөргө мында: Алдан-Мадырда Оргу-Шоолук хойжу бригаданында Тыва АССР-нин

Дээди Советинин депутаты Ооржак Дажы-Намчал удурткан партия бөлүк бригадала партийжи ажилды бедик денделдеп тургустунган. Ында коммунистер шупту даалгалыг, оон күүселдезин ай сайында чугаалжып турар. Бригада 1965 чылда 100 баш төгүр хойга онаштыр 87 хураганнары камгалап алган турган болза, 1966 чылда 90 хураганнары камгалап алган. Бригаданын хойжуларынын 50 ажыг хуузу 100 төгүр хойга онаштыр 100-ден хой хураганнары камгалап алган, бригада кижигунери шупту радиоприемниктиг, чагылгалыг.

Партия организациалары анык коммунистер-биле ажилды СЭКП-нин XXIII съездининг негеддеринге дууштур тургустунган. Партия чырыдымышкынында анык коммунистерин хажыра туткан болгаш озага партийжи даалгаларын бергеш, амыдырал кырына күүселдезин хынап, күүселдезин каанда, доктаамал чаартып турар. Ылангыч Ишкин салбырында партия өскө организациазы (секретары эш Т. Докур-оол) эки амылдап турар. Ында партия кижигунери чаа кирген сааныч Б. Төлүш, ясли эргелекчиан

М. Хүрен, башкы Ондар Маспый-оол болгаш Кызыл-Тайгада комбайнер К. Экер-оол, ССР-нин Дээди Советинин депутаты Ховалыг Шонбайтын олар амылдап турар участоттарында бугуругагезин чыл бүрүде мурнакчылары болбушкан, уран чуулгун организациалары, мурнакчы агитаторлар болуп турар.

Совет эрге-чакырганын 50 чыл өнго уткуштур аныктар ортузунга спорт ажилын канчаар чорудуп турарынын дугайында айтырыгы парток хуралына тугустукааныстын соонда совхозтун ВЛКСМ комитети аныктыгынын күжү-биле салбыр бугуругагезин спорт шөлдерин тудуп эгез-лөн. Бо талазы-биле Алдан-Мадырдын, Ишкнин аныктарын шөлдерин эки кылган.

Совхозта партия комитети Октябрьин социалист Улуг революцияныгын 50 чыл юнга белек кылдыр алган социалистиг хулазгелерин амыр күүселдеринге амыкчы чоннарын күжүн мобилизациялап турар.

О. ШАГДЫР-ООЛ,
«Сүт-Хөл» совхозта парток секретары.

Сиген кезилдези

Улуг-Хем районун Жданов аттыг колхозунун Ийн-Тал бригаданын ажил-ишчилери сиген кезилдезинче кирипкен. Мал чемин белеткеленигө үр чылдар итинде амылдап келген дуржулгалыг механизатор С. Саи-

да-Доржуга баштаткан механизатор таттыгана эвено бир дугаарында кезилдени эгелөөн.

Чезиктин делгем шөлдеринден баштайгы чартык хүнде 16 га черини ситени кестинген. А. СОСКАЛ.

«Шынның» рейдизи

ХУУСАА КЫСКА, А СЕПТЕЛГЕ...?

«МАССАЛЫГ БОТ-ТЫВЫНГЫР УРАН ЧУУЛ ЧУРТТУК КУЛЬТУРА АМЫДЫРАЛЫНЫН ЧАРЫЛ-БАС КЕЗИН АПАРГАН, МИЛИОН-МИЛИОН СОВЕТ КИЖИЛЕР БОТ-ТЫВЫНГЫР УРАН ЧУУЛ КОЛЛЕКТИВТЕРИНГЕ КИРИШПИШААН, БОТТАРЫНЫН ТАЛАН-ТЫЗЫН БОЛГАШ ЭСТЕТИКТИГ СОУУРГАЛДАРЫН САЙЗЫРАДЫП ТУРАТ. КИЖИНИН БУГУ ТАЛА-БИЛЕ ДЕСКИ САЙЗЫРАЛЫНЫН, ЧОН МАССАНЫ КУЛЬТУРАНЫН УНЕЛИГ ЧУУЛДЕРИНЧЕ ХААРА ТУДАРЫНЫН НАЙГАМЧЫНТЫГ ЧЕПСЭЗ — БОТ-ТЫВЫНГЫР УРАН ЧУУЛ БОЛУР» деп «Октябрьин социалист Улуг революцияныгын 50 чыл» деп СЭКП Топ Комитетинин Чезитеринде чугаалган турар.

Бо чугада сорудалыг боттаандыр дээш Току районунг култуура озагалары юбилейлиг чылдың кижигинга канчаар белеткенин турарын «Шынның» рейд бригаданы хынаан. Чамгы чокка дораан эгелээ: районунг култуура албан черлери кышка уду белеткелени, септелгелерин ам-даа эгелөөн. Оон тодаргай чиктеери бо:

Районунг Култуура бажычыныга бо чылын 7 печканы салыр, а оон кылдыр чамгыс-даа тугуубу чок. Култуура бажычында болгаш район библиотеканыга озаар 250 кубометр мыйтан чүгө 80 кубометрин белеткен, сөөртүп алган. Өскө үрүмк септелгелерге шупту чок дөгбөн. Чаа печкалар кылбаанда, бугуру, чугайлаан ажилдарын чорудары болушмас, ичкыла-даа, Култуура бажычынын даштын байырлап шийчилик плакаттар, лозун, стендлер-биле шимээр, үрелик стол, сандайларын септөөр ажилдарын чорудуп болурун аргалары турда-ла ону кылбай турар.

«Совет Тыва» колхозта көдө клуб мурунда чылдарда республиканын эң дээр ажилдыг клубтарын бирозон турган. Амгы үеде мында байдал баа дүвөрүнчү. Септелгени шупту эгелөөн. Чамгыс кубометр-даа мый дүвөрүнчүмөн, клуб иштин чугайлаан, бугуру ажилдар чорбай турар. Клубтун даштын шимелдеси багы. Ажил-ишчилерин күш-ажылчы кодурулушун кийгырып турар дээш, плакаттар мында көзүлбес.

«Май 1» колхозта көдө клубтун, мында библиотеканын септелгези баа эгелөөн. Клубтун экинчи чартык, сандайлар үрелик хевээр. Клуб чамгыс дээрини чук-чукте үрелик каапкан, оон чамгыс чамгыс-даа мый олурткан. Даштын шимелдеси шупту чок. Кино көөр пос экран чарынчыг ырышкак, 4 печка салыр тугуубу ам-даа кылдырмаан.

Мурбада мый белеткээр пунктуун болгаш Сыстыг-Хем андыр-тывын черинин көдө клубтарында байдал үстүнде черлерге бодаарга чүгээр-даа болза, ам-даа чедир кылдырмаан ажилдар кайы хей.

Районунг култуура албан черлеринин кышка уду белеткеленин бугуну байдалы мынд. Култуура озагаларын амылдакчылары боттарынын харылап турар участоттарынын септелгезин мындача чедир сааладып, шуптен амылдап келгенин агартыр чыладалаан турбас ужурут.

Совет эрге-чакырганын 50 чыл

оюнун байыралаанга чедир сааныг хонуктар арткан. Ычангаш култуура албан черлеринин септелгезин хүнүн эң чугула соругазы кылдыр көрүп, ону доп-доораан эгелөөш, эки шынарлыг чорудары негеттинип турар-дыр. Тогунун ажил-ишчилеринин мурунда сонгаарлап болбас өскө сорудалар — малга быжыг чем-суруну тургузаары, тараа ажап алышкынын, аң-өүк тывыштыгыга белеткел болгаш өскө-даа сорудалар бо хүннерде тургустунган чүве болганда, култуура озагаларын септелгезин саалаанында ол ажилдар-биле камсырлажы берген. Ычангаш септелге узамдык болуп.

Бөгүнүгү клуб, азы библиотеканы — партиянын идеология ажилынын дык хей хевирлерин боттаандырарын озагалары. Багай септелгенин култуура озагаларына чүгө аныктар өвес, харын угуу назынын кижилери беэин келбес. Соок, септелгези чедир чоруттунмаан култуура озагалары Току районга өрткөн чылын турганын дугайында материалдар республика солуннарына шуп турган. Оон чогуур түнелиг үндүрбөөни харадалачыг.

Култуура албан черлеринин септелгезин чорудар хемчеглерин райкуүсөкүмүн култуура кидини (эргелекчи эш Байыр-оол) болгаш клубтар, библиотекалар эргелекчилери албанын буруу шаваар херек. Ылангыч районунг култуура бажычынын септелгезин тугуубу чогунада эгелейлиг турары черле таарышмас. Тоора-Кемде коммунал бугуругагези Комбиндиз (директору эш Шымырчык) тугуубу бугуругагези таарымчалыг өскө-даа, мыйчага чедир септелгеге херектиг чамгыс-даа тугуубу кылбаанын агартыр барымдаа чок.

Култуура озагаларын амылдакчылары үрүмк септелгелерин чорудар ажилдарга аныктарын болгаш комсомолчуларын хараа турарын практикалаары чугула. Ылангыч «Сүт-Хөл» совхозтун үнелиг ортукм шолонкын доозучулары култуура озагаларын септелгезин иденкейлиг киржип турар. Оларын удегерин Тоора-Хем ортукм школазынын доозучулары чүгө азырп болбоза? Клубтар, библиотекалар септелгезинге киржир күш Току районда четчир.

Районда култуура-чырыдышыктын албан черлеринин септелгезин чорударына көдө Советтерин талазында дээштинг хемчеглерин албай келгени таарышмас. Көдө Советтер даргалары: Ааста — эш Мондай-оол, Тоора-Кемде — эш Базыр, Ийде — эш Кола, Ырбаанда — эш Некрасов оларын талазында бо чугула айтырыгы көрүп, септелгеге организациак ажилды калбартырын баа катал сумелдерин артык өвес.

Чонун даштынгалымын, угаан-медереа сайгарынын төптери — култуура-чырыдышыктын албан черлерин кышка уду белеткээрде, чүгө септелге-биле кызыгарлааттынмай, харын оларын иштинга болгаш даштын шимелденин чараш шийчилик кыларынын талазы-биле угуу хемчеглерин алыр негеттинип турар. Бугу тала-биле белеткелдиг клуб, библиотекаларга угуу байыралады эрттирер сорулганы боттаандырары чугула.

Л. КОРЯКОВА,
ВЛКСМ райкомунг школа кидининин эргелекчиан.
А. КОЛ,
партия райкомунг инструктору.
А. АМР,
бистид тускай корреспондентис.

Оон Саидан-оол 11 чыл дургузунда тудугжулап келген. Тудугу үр үеде амылдап келген хоочун ажилчы азын каш мергежялиг чедип алган болгаш болуш мергежялиг аныктарын өредип турар. Бистид штаттан дашкаар корреспондентис эш Рачковектин тарттырган бо чүрунда (бетинде) хоочун дашчы О. Саидан-оолдун анык ажилчын Норбу Демир-оол-биле бажыг ханазын салып турары. Тудугу Н. Демир-оолдун дашчыны мергежялиг чедип алырынга дуржулгалыг дашчы угуу дуанын коргузуп турар.

АЖААП АЛЫШКЫН ТЕХНИКАЗЫН ӨЙ-ШААНДА СЕПТЭЭР

Дүжүт дээш демиселдин шийтирлеттиери ажаап алышкынын техниказын өй-шаанда болгаш шынарлыг белеткелеринде кол хамааржыр. Ажил-агылларын хойнуруу мону билин, техника белеткелени эгез дүргөн чорудуп турар. Тараа комбайнарнын септелгезин июль 1-ге чедир «Сүт-Хөл» совхоз 70,0. «Шек-шээр» — 84,2. «УТКА» 25 чылды — 70,8 хуу күүседип алган. «Найырал», «Торгалыг» совхозтар болгаш чамдык өскө-даа ажил-агыллар септее чогур комбайнарнын чартымында хойнуу белен болган техниказын шупту мунда тургузуп алганнар.

Ыччала-даа ажаап алышкын техниказын белеткелени чамдык ажил-агылларда мынд өвес болуп турар. Бай-Тайга районда септее чогуур 33 комбайнын чүгө 2-ай, Чаа-Хемде 141-ден чүгө 21 септелгенин. «Мал семиртир» трестин ажил-агыллары комбайнар септелгезин коңчү оожум темпиг чорудуп турар. Республикка ниятин-биле септее чогуур 1008 тараа ажаар комбайнарнын 332-ин, 324 жаткаларын чүгө 33-ю июль 1-ге чедир септеттинген. Тараа аргылаар, кургандыр механиктерин, автомашиналарын болгаш өскө-даа ажаап алышкын техниказын белеткелени дык жоудуп турар. Тараа комбайнарнын болгаш жаткаларын септелгезин темпиг өрткөн чылдын бо үезинде турганын белен кузу болуп турар.

«Сельхозтехниканы» мастер-скаалары план бугуру июль 1-ге чедир 73 тараа комбайнын, 132 комбайн шимчедикчиан, 10 силос ажаар комбайнын септээр турган болза, херек кырында 37 тараа комбайнын, 84 комбайн шимчедикчиан септээр. «Сельхозтехниканы» Чаа-Хем салбырын болгаш Чадаана каттыжышкынын ажаап алышкын машиналарынын септелгезин талазы-биле амга чедир болгаш чаа-бааннар. Бо ады үнгөн болгаш өскө-даа салбырларын эргелекчилери, районнарнын көдө ажил-агыл эргелекчилерин началькитери колхозтарга, совхозтарга ажаап алышкын техниказын өй-шаанда болгаш шынарлыг белеткелери дээш харысалганы бедит-проннер, амга чедир комбайнарнын, жаткаларын болгаш өскө-даа техниказын септелгезин организациа талазы-биле чогуур хемчеглер албааннар.

Мындыг байдал болза «Сельхозтехниканы» Чаа-Хем салбырын болгаш Чадаана каттыжышкынын мастер-скаалары долу күжү-биле амылдаары, комбайнарнын, ажаап алышкын машиналарынын септелгезин чоруттай турда, чамдыктарында септелге чорударына чогуур байдал чок бооп турар колхозтарын, совхозтарын боттарына септелге чорудар ужурга чедирген.

Колхозтарын, совхозтарын болгаш «Сельхозтехниканы» салбырларын инженерлерин талазында техниказын септелгезин шынары дээш чамдык ажил-агылларга контроль чоруттай турар. «Сельхозтехниканы» Кызыл-Майалык салбырына септелгезин үнген 25 тараа комбайнарнын чамгызында-даа магадын комбайнын, 84 комбайн шимчедикчиан септээр. «Сельхозтехниканы» Чаа-Хем салбырын болгаш Чадаана каттыжышкынын ажаап алышкын машиналарынын септелгезин талазы-биле амга чедир болгаш чаа-бааннар. Бо ады үнгөн болгаш өскө-даа салбырларын эргелекчилери, районнарнын көдө ажил-агыл эргелекчилерин началькитери колхозтарга, совхозтарга ажаап алышкын техниказын өй-шаанда болгаш шынарлыг белеткелери дээш харысалганы бедит-проннер, амга чедир комбайнарнын, жаткаларын болгаш өскө-даа техниказын септелгезин организациа талазы-биле чогуур хемчеглер албааннар.

Мындыг байдал болза «Сельхозтехниканы» Чаа-Хем салбырын болгаш Чадаана каттыжышкынын мастер-скаалары долу күжү-биле амылдаары, комбайнарнын, ажаап алышкын машиналарынын септелгезин чоруттай турда, чамдыктарында септелге чорударына чогуур байдал чок бооп турар колхозтарын, совхозтарын боттарына септелге чорудар ужурга чедирген.

Колхозтарын, совхозтарын болгаш «Сельхозтехниканы» салбырларын инженерлерин талазында техниказын септелгезин шынары дээш чамдык ажил-агылларга контроль чоруттай турар. «Сельхозтехниканы» Кызыл-Майалык салбырына септелгезин үнген 25 тараа комбайнарнын чамгызында-даа магадын комбайнын, 84 комбайн шимчедикчиан септээр. «Сельхозтехниканы» Чаа-Хем салбырын болгаш Чадаана каттыжышкынын ажаап алышкын машиналарынын септелгезин талазы-биле амга чедир болгаш чаа-бааннар. Бо ады үнгөн болгаш өскө-даа салбырларын эргелекчилери, районнарнын көдө ажил-агыл эргелекчилерин началькитери колхозтарга, совхозтарга ажаап алышкын техниказын өй-шаанда болгаш шынарлыг белеткелери дээш харысалганы бедит-проннер, амга чедир комбайнарнын, жаткаларын болгаш өскө-даа техниказын септелгезин организациа талазы-биле чогуур хемчеглер албааннар.

Мунда паспортун тывыспаан. «Сельхозтехниканы» Танды каттыжышкынын септен турар СК-3 комбайнарнын шимчедикчилерин дачындылга коробкаларын талазы-биле брак болгунда таварыла бар. Бир-Хем районун ажил-агылларды тараа комбайнарнын септелгезин күдүмчү чорудуп, соок болгаш изиг арга-биле эдиктир амылдаптай турар.

Ажаап алышкын техниказын септелгезинде мындыг багай байдал болза, көдө ажил-агыл эргелекчилеринин, «Сельхозтехниканы» салбырларын удурутучуларынын талазында ажилды кошкак организациа турарын түнели болуп. Ажаап алышкын техниказын белеткеленин кол кезин ажаап алышкын изиг-тудук үезинге шийчилер, комбайнар септелгезин тараа шөлдерин бажы кылдыр, а чамдык ажил-агыллар машиналарын чамдызы ажаап алышкын эгелээринге чедир шупту белеткелтирмез болгудар практика чыл саныда калтап турар.

Шак мындыг практиккадан чайлааш, бугу техниканы өй-шаанда болгаш бедик шынарлыг белеткээр талазы-биле мындыг хемчеглерин алаа чогуур:

бирээде, өске ажилдарда турар бугу комбайнерин хостааш, септелгези кийрер;

ийде, септелгези кирбиби турар ажаап алышкын машиналарын болгаш агрегаттарын бо каш хонуктарда «Сельхозтехниканы» мастер-скааларыга чедирген турар, оларын септелгезин ийи элеч-биле организациа;

үште, тараа комбайнарныга болгаш тракторларга хамааржыр солууга фондузуну бар турар агрегаттарын, бедирлерин септээр, көжүп чоруп автомастер-скааларын, техниктиг ажаалдын болгаш шийлирп канчаар агрегаттарын белен байдалга тургузар;

дөртте, «Сельхозтехниканы» салбырларын болгаш районнарнын көдө ажил-агыл эргелекчилерин тускай эртемнигерин күжү-биле, мурнакчы механизаторларын кириттирбашаан, август 1-ге чедир.

Талап турар.

Шак мындыг практиккадан чайлааш, бугу техниканы өй-шаанда болгаш бедик шынарлыг белеткээр талазы-биле мындыг хемчеглерин алаа чогуур:

бирээде, өске ажилдарда турар бугу комбайнерин хостааш, септелгези кийрер;

ийде, септелгези кирбиби турар ажаап алышкын машиналарын болгаш агрегаттарын бо каш хонуктарда «Сельхозтехниканы» мастер-скааларыга чедирген турар, оларын септелгезин ийи элеч-биле организациа;

үште, тараа комбайнарныга болгаш тракторларга хамааржыр солууга фондузуну бар турар агрегаттарын, бедирлерин септээр, көжүп чоруп автомастер-скааларын, техниктиг ажаалдын болгаш шийлирп канчаар агрегаттарын белен байдалга тургузар;

дөртте, «Сельхозтехниканы» салбырларын болгаш районнарнын көдө ажил-агыл эргелекчилерин тускай эртемнигерин күжү-биле, мурнакчы механизаторларын кириттирбашаан, август 1-ге чедир.

Т. ОЧУР-ООЛ.

Бир-Хем районунг «Кызыл тараачын» колхозунун Ээрбек салбырын хойжуу Тулуш Дамдын-оол малчыларын республика Наадымун куш-ажылчы чедикчианер-биле уткуп турар. Юбилейлиг чылдын бирги чартында төрөө 401 хойдан 406 хураганны камгалап албашаан, бир хойга онаштыр ортумаа-биле 2,6 кг-ны кыргааш, колхозтуга 7,55 тонна дүктү берген.

Кадарчы ам сернин чайдала көжүп чедер берген, малды одардылар турар. Чайгы одардыларында каш катан хонан солугурун хойжу планнап алган. М. ЭРГЕН.

Улуг-Хем районунг «Улуг-Хая» совхозунун Хайыраан салбырын Сивекте кыргыда пунктуунда кыргыда шыштарай берген. Кадарчыларын, кыргычмын

дир колхозтарда, совхозтарда техника септелгезин шынарын көөр массалыг хыналданы чорудар;

беште, ужуп чымынган тарааларын ажаап алырынга бар турар таарыштыраларын белеткээр, дүнеки үеде ажилдарына херек электри дерилягит агрегаттарын болгаш өрткө удуу херекселдерин четкелээр.

Ажаап алышкыныга чедир ай бичин-ле ажыг үе арткаш. Септелгезин ангыда, чугула ажилдар баа бар. Оларын иштинде механизатор кадрлар-биле хандырылга, кывар-чар материалларын четчир хемчээлге сөөртүп алыр, шынарларын, складтарын белеткээр, ажаап алышкынын ажилчын алыр тургузаары дээш ышкыш айтырыгларын сонгаарлап болбас.

Тыванын механизаторлары, тараачылары өй-шаанда бедик шынарлыг белеткелди чоруткан. Юбилейлиг чылдын дүжүдүн ажаап алырынга дайныч белеткелди кирер дээринге чигини түбас.

И. ОЛДЫРЕВ,
«Сельхозтехниканы» республика каттыжышкынын септелге эргелекчинин кол инженерин.

Чугаалардан одуруглар

Улуг-Хем районунг «Кызыл туу» колхозунун төвө дарман Чүндүм Сосур-оол дүктүн чыл чылды-ла оруулганын колхозтуга кирит келген. Оон казында 14 төвө бар, бо чылы бир башка онаштыр ортумаа-биле 5 кг дүк алдыган. Чамдык угуу төвөлөр 8—9 кг дүктү берген. Төвө дүктүн колхоз бо чылын 233 рубльдин оруулганы алган.

Малчыларын ийи-бээр көжүрүренин, оларын оттулар ийжин, мал чем сөөртүргө колхоз төвөн амылдап турар. Транспорту аныктын, дүктөн орулга кирерин өренип көргөш, төвөлүг бел санын өстүрер соруга колхозта салдыган. Ч. Сосур-оол төвө малдарына угуу дуржулгалыг.

К. ХОЮГ-ООЛ.

1967 ч. Июль 8.
ШЫН
2-ГИ АРЫН

АНЫЯКТАР БИЛИГ ДЭЭШ ПОХОДТА

Өөренири каян-даа чугула

Совет эрге-чагырганын түрүн келген 50 чыдарында В. И. Лениннин улус чырымын талашып-талашып идеалы амыраралда ботанган. Ам бо хүнерде сес чылдык өөредилгезинде бүтү-ниитини ортумак өөредилгезинче шилчи турар болгай бис.

Бистин аныяктарыбыздын чамдыктары каян-бир школаны доозуп шыдайын барганда, олар өөредилгезин кезээки болгаш бот-өөредилгелиг школаларга уламчыл болурлар. Инчанган хай аныяк өскөн амыраралда өөренип турар. Калдык-даа амырарал турар килер: үр үеде сургакчылар, ыш белектелинге амырарал, салман-шиктар, аңчылар-даа боттарында өөредилгезин таарымчалыг хевирин шилчип алгаш, чедишкенин өөренип болурун аргаары бисте бар.

Улус амыраралында амырарал турар аныяктарын ниити билин билир дугайында тускай докталаар ВПСС-тиң Президиуму, ВЛКСМ ТБ-нын Бюрозу болгаш ССРЭ-ниң Чырымынчы министрствозу бо чылдык апрель 27-де хүлээп алган. Аныяктар дугайында саргы салымчылардын база бир тодаргай херечин ол болур. Сөөлүгү беш чылда сес чыл өөредилгезин 1,5 млн., ортумак өөредилгезин 2 млн. кижин бугуруга амыраралда чедиш алган.

Өөренишпаш амырарал турарларга кызырган амырарал үеде, экзамен дуулар үеде немелде шөлөңгө тыпсыры, шаянп, мактаары дээш өскө-даа чигелдер хевээр арткан.

Бистин республиканын бугуруга өөредилгезин, амыраралынын улуттукчуларын хай кезин боттарынын өөренип турар амыраралынын бугу талашып-талашып турар. Хуу-Акм электростанцияны, Ак-Довуртака лабораторияны, Кызылдын электростанцияны, Кызылдын агы заводун, пассажирлер АТА-зынын улуттукчулары бо талашып-талашып амырарал турар. Он уламчында бугуруга өөредилгезин келген школа доозукчулары бижыг билигин экзаменерге көргүскөн.

Өөреникчилерин санынын талашып-талашып улус школалар-республиканын бот-өөредилгелиг школаларга (директору В. Г. Зубова) өөредилге

чылынын эгезинде 1300 хире кижин өөренип кирген-даа болза, өөредилге чылынын төнүзүндө элээн хай өөреникчи школаны калган болгаш ол-да класкыга каттап олурганнар хой.

Улус-Хем районда аныяктарын кезээки өөредилгезин талашып-талашып байдал өрткөн өөредилге чылында эки болган. Эйлинг-Хемде консультант пункту (өргөлекчиси Даныш Март-оол) сески класкынын доозукчулары Кызыл-оол, Бак-оол, Дакыр-оол, Кара дөш өскелерин-даа школа болгаш амырарал турган аныяктарын шаянп мактаган. Хайыраканым консультант пунктудан сески класкы 16 кижин дооскан.

Каз-Хем районун Бопту-Аксы школанын башкысы Л. Г. Иванова кезээки школанын бүтү өөреникчилерин чыл дургуунда хаара туруп шыдаан. Сески класкы 12 кижин дооскан. Эске класкынын өөреникчилери даразынын класкынын шилчээ.

Тандынын Арыг-Бажында консультант (өргөлекчиси Т. И. Агапова) элээн каш чылдарда улаштыр чедишкенин амырарал турар. Кызыл хой оолдар, кыстар маңа билиг чедиш алган. Консультант пункту амырарал «Россия» совхозунда улуттукчулар боттуг дуузын көргүзүп келген. Олар аныяктарын мергежилдин дугайында саргы салым турар. Бо консультант пунктуга өөренип турган Александр Назарова Тыванын көрө амыраралы техникумун дооскан, төрөөн совхозунда кээп амырарал берген.

Аныяктарын өөредилгезин чугула деп көрбөс улуттукчулар база бисте бар. Тожунун Ий консультант пункту амырарал чүгөөр чоруп турган. 8-ки класкы 11-ти класкынын доозарынын экзаменер үезинде 10 амырарал кижин колхоз баштаар чери фермаларга чорудушкан. Шах мындыг тоомча чок чоруктун түнелдинде аныяктарын экзамен дужаваан болгаш оларын өөредилгезин каян-даа түнел чок бооп төнгөн. Чылдык-на мындыг аныякты уламчылар болза, аныяктарын өөредилгезин хевээр кудуларын туташ керек.

Чадананын районнар аразынын бот-өөредилгелиг школаларга Чөөн-Хемчик, Барым-Хемчик, Бай-Тайга,

Өвүр районнар хамааржыр. Улус амыраралынын планын баугаар аңаа өөренири-биле 1000 хире кижин планнаттырган турган. Өөредилге чылынын эгезинде өөреникчилер саны четчин турар-даа, сөөлүндө барып ук сан элээжөн. Бо школалар 94 кижин каттап олурган. Кара кызыл чүтүлдүг чоруну-биле Хөр-Тайга (өргөлекчиси О. Маспый-оол), Чыраа-Бажы (өргөлекчиси Д. Темир-оол) консультант пунктулар өөредилгезин ийи чыл улаштыр эки түнелдин дооскан. Чадананын бот-өөредилгелиг школаларга хамааржыр турар чамдык консультант пунктуларын амырарал улут четпестер бар. Кара-Хемде консультант пункту (өргөлекчиси Хертек Байр-оол) өөредилге чылын багай дооскан, хай кижин өөредилгезин ара калган. 8-ки класкы алгебра экзаменерге шупту өөреникчилер багай алган. Орус дылга чогаалдын чүгө 4 өөреникчи бижип шыдаан.

Биш-Хемде Сунта, Тандынын Межегейде консультант пунктулар боттарынын амырарал шупту сөксаткан. Ак-Эрикте консультант пункту амырарал дээр шилтирпир Тес-Хем райүүскөм бисте чоруткан соонда чамдык ай-даа четпестерге ук колхозга кезээки школа-даа, консультант-даа чок бооп илерээн. Тус чериниң партия, совет органнары кезээки болгаш бот-өөредилгезин херекке албай турарын херечилер турар-дыр.

Кызыл аныяктарын № 1 кезээки школанын (директору Л. К. Далада) бо чылда чедиш 971 кижин сески класкы, 972 кижин онугу класкы дооскан. 600 амырарал сургууларын школа чылдык-на хүлээп ап турар. Т. И. Воробейникова, А. И. Семенова, В. И. Зайцева болгаш өскө-даа башкалар бо коллективте суралгыт. Бо школага доозарынын экзаменери организастыг арттып турар. Хай-хай доозукчулар чурттуг дээш өөредилге черлеринде киргилээн. «Уран чүтүлдү амыраралынын амыраралычче» деп кыйгырыгынын ады-биле школага кижиндеги амырарал каш чыл улаштыр чорудуп турар.

Улус-Хемде Ийи-Талда кезээки школа (директору В. Дагбалдай) өөредилгезин чыл бугу организастыг доозуп чачкышкан. Мында чүгө аныяктар эск, харын улут назымчалар күзө-биле өөренип турар. Тандынын «Тилелге» совхозта өөредилге комбинаты элээн каш доозукчуларын үндүргөн. Ниити эртемнерден аңгыда, доозукчулар аңгы-аңгы мергежилди база чедиш ап турар.

Кезээки болгаш бот-өөредилгезин чедишкенин чорудурун шаянп чылгыч турар четпестер чылдын чылгыч улуттукчулар турар. Бирээде, өөредилгезин ара каар чорутарын эи хай бооп турары. Районо, райүүскөм талашында контроль көчүгү кошкан. Он аңгыда башкалар айтарыны база маңа хамааргалыгыт. Хүндүскү школанын чамдык башкалары кезээки школага амыраралында ол-талалар ийикпе, азы амырарал кошкандык турар.

Аныяктарын өөредилгезин дээрде хуунду каш бир чугула айтырым. Мону чедишкенин шилтирээрди партия, совет органнарын, амыраралыг, бугуруга улуттукчуларын база аныяктарын боттарынын калбак инициативаны-биле чедиш алдынар.

М. ЧЕРНОУСОВА, башкылар билин бедилер институтун кезээки болгаш ээчине өөредилге методизи.

С. ЧИГИТ.

ЧУРУКТА: Кызылдын бөлүк аныяктары экзаменер аразынын чапсар үезинде. В. КЛЕМЕНЬХТЫН фотозу.

Кур черниң аныяктары

Хей-хөй оолдар, кыстар амыраралында өөренип, кезээки школаларын доозуп үнүп турар. Бугуруга амыраралында өөренип турар аныяктар чуртунга амырарал чүгөлдөрүн хөйүнү кылар изиг күзөл оларын хайныктырган. Тандынын «Тилелге» совхозтун өөредилге комбинатында хөй аныяктар хаара туттунган.

Хүндүскү амырарал башкарылган соондарый совхозтун аныяк өскөн класкыга кээп олурттар. Комбинат тургустанганындан бээр ону элээн хөй аныяктар доозуп үнгөн болгаш өөредилгезин оон ынай үргүчүлүп турарлар.

Совет эрге-чагырганын 50 чыл оюн таарымчалыг совхозтун амыраралыччелери оон иштинде аныяк өскөн, бедиткен хүлээлгелерин алган. Күш-ажыл фронтузунга чедишкенин-биле керелештир өөредилге хандыкшылдыгылар бисте хөй. Бо чылын 23 кижин 11-ги класкы, 16 кижин 8-ки класкы дооскан. Аттестаттар болгаш сес чыл школанын дооскан дугайында херечилдерден аңгыда комбинаттын доозукчулары чолаачынын, делем билигин механизаторунун тускай эртемнин чедиш алганнар. Чижээлээрге, бригадир Тумат Седен-оол 11-ги класкы экзаменерин чедишкенин дужааган, үшкү класкынын чолаачынын шынзылганын алган. Ындыгылар хөй. Оюн-оол Монгуш,

Лидия Күжүгет, Зоя Монгуш болгаш өскөлөр-даа амыраралында чедишкенин өөренип келгенер.

Өөредилге комбинатынын өөреникчилери часкы хову амыраралында иденкейлиг киришкенер. Владимир Маады, Сергей Седенмаа, Анна Карагусова болгаш өскөлөр-даа бригадаларга амырарал турганнар. Бистин өөреникчилерини күш-ажылга кызыкты болгаш хостуг үезин чер ажылгап, дыштанып билер улус. Тарыхта үезинде Балгазынга, Шамбалыга концерт база көргүзүп чораннар.

Өөредилге комбинатынын башкалары өөреникчилерин бижыг билиглер-биле чепсеглээр дээш кызыкмак амырарал турар. Тускай мергежил талашы-биле эртемнерин башкызы, мурнакчы амыраралыччи, бот-өөредилгелиг студент Михаил Монгуш, химик-биолог Н. А. Австрийская, чолаачылар курузунун башкысы П. К. Гуриянов дээш өскө-даа башкалар үлегерлиг.

Совхозтун аныяктарын билиглер-биле чепсеглээр боттарынын үлүүн моон сонгаар-даа бистин башкалар кириер дээринге бүзүрөп болур. Аныяк кижин бүрүзү билин бедиткен турарын чедиш алыр бис.

М. БЫКОВА, өөредилге комбинатынын башкысы.

1960 чылда Кызылдын амыраралы аныяктарын кезээки школанын бешки класкыга өөренип кирген мен. Чамдык кижилерин өөредилге чокка-даа чурттан болур деп чугааламыр чөлө шын эвес. Номчул, бижип-ле билер болза четчир деп санап турарлар база тургулар. Мээң күзөл сөрүм ыңдыг эвес: өөренири каян-даа орайтаас деп бодаар мен.

«Өөренир, өөренир база каттап өөренир» деп В. И. Ленин чаган болгай. Чедиш алдынган бедикке доктаарайын, оон ыңай ханылап өөренир умурлуг. Ортумак школаны дооскуме чедиш чеди чыл дургуунда беш школага өөреним. Шоланы доозуп үнер өөрүшүлүг хүнүгү четтинпейн манал турган бис. Ол хүн келген — ортумак эртем дугайында аттестаттарын холга туттувус.

Амыраралында өөренири берге. Амыраралы шагы төнгөн соонда школага келир, кичээлдерге база белектенир. Мээң амырарал чик эвес амырарал: дарганнар черге турарым. Чеди чыл дургуунда мээң-биле кады хай-ле аныяктар өөренип турган. Баштайгы бергелерге таарымчалык-ла, школа-нын ара наар аныяктар база бар. Өөредилгезин-даа, амыраралында кызыл-маккай, туруштуг болуру негеттир.

1917 чылда бистин адаларымын чалаап бергени аас-нежитки амыраралым бистер, бөгүнгү аныяктар, улам байланышар, ону уламчылар умурлуг бис. Хөвчүн салгалга төлөткүп булуп, оларнын херез уламчыларын бисте онзашкан. Ычанган аныяктар бугу-ле эки чүгөлдөрүн эргеленип бооп, коммунисттик ниитилерин тургузарына бугу-вустун үлүүвүстү кириер бис. Ону чедиш амыраралында эртемни болуру чугула. Амыраралында өөренип турган, билиг чедиш амыраралы аргазы бар. Ортумак школаны дооскан оолдар, кыстарын немезки школаларга өөрениричче кыйгырдым.

Эртем-билигге өөредип каан эргим башкаларга өөрүп четтиришкенин сестерин сөгкөсүзү келир-дир. Аныяк аныяктарын школанын башкалар коллективин хөйүнү кылган болгаш чедиш алган. Мен бодам чедишкенингерге оонугарайын, моон сонгаар-даа өөренир сөрүлгалыг мен. Кимилерге, келир салгалга аныякты чүгөлдөрүн арттыр дээш чаа билиглер-биле чепсегленип, хөйүнү билип алыр умурлуг бис.

В. ЗОЛУТУХИН, доозукчу.

Кунгуртугга бир-ле дугаар

Кунгуртугунун Культура бажынын амыраралы суур-мун бугу туруп келгенин дургуунда он класкы бир-ле дугаар доосканнар кезээки болган. Кезээки колхозтун партия организастыгынын секретары амырарал, амыраралче баштайгы базымны кылган оолдар, кыстарга чедишкенин күзээ.

Эң баштай Тере-Хөл район тургустунун турда, аңаа чүгө 30 хире өөреникчилер

ээг школа турган. Ам колхоз 300 амыраралчылар-лиг ортумак школыг. Оон баазында колхозчу аныяктар билигин база чедиш ап турар. Чижээ, ыңаа кезээки школанын 11 класкы 8, сески класкы 6 кижин дооскан.

Бишкан билигчиң аттестаттын холга алган колхозчу оолдар, кыстар төрөөн колхозунда амыраралында, өөредилгезин уламчылар.

ЧУРУКТА: Каз-Хем районунун бот-өөредилгелиг школанын сески класкыларында сөөлүгү экзамен чоруп турда. А. АГАФОНОВТУН фотозу.

Чүткүлдүг өөренир

Школа доозуп, ортумак эртем дугайында аттестатты холга алыр белең эвес айтыр. Ылангы амыраралында өөренириге, кижин боду каттап кичээлдеринге хөй шак-үс негеттир. Оон аңгыда кижин боду кызыкмаккай болуру чугула. Бугуруга бедик көргүзүлгөр дээш амырарал, школага эки өөредилге дээш денге туржур апар.

Кызылдын очно-заочно школанын дооскан. Бистин 11 «а» класкы школаны эки доосканнар хөй. Олар чонкуч кызыкмак өөренип, амырарал келгенер. Оларнын эки өөрениринге бугуруга чериин улуттукчулар база дузалап турган. Өөредилге чылынын дургуунда 6 шактыг амырарал хүнүн ап турганнар. Ол ышкаш күрүнү экзаменери дужаар үеде амырарал хостап турган.

Бистин класкынын доозукчуларын хөй кезин өөредилгезин оон ыңай уламчылап, тускай ортумак болгаш дээди өөредилге черлеринче кирерлер.

Д. ОНДАР, доозукчу.

Түннел мындыг, сорулгалар улуг

Чадананын районнар аразынын бот-өөредилгелиг ортумак школанын барын талашып дөрт районнарын харымал, хүндүскү школаларын баазында өөредилге-консультант пунктуларын (салбырларын) 5-тен 11 класкыга чедиш амырарал турар. 1966—1967 өөредилге чылында Бай-Тайганын, Барым-Хемчиктин, Өвүрүн, Чөөн-Хемчиктин школаларына 25 консультант пунктуларын болгаш бот-өөредилгелиг бөлүктөрүн амырарал.

Чаданана өөредилге сентябрь 1-де, өскө черлерге октябрь 1-ден эгелээн. Өөредилге чылынын эгезинде консультант пункт өргөлекчилеринин отчулу-биле 1000 кижин өөренип эгелээн. Өөредилге чылынын төнүзүндө 1000 кижинде 867 өөреникчи арткан. Шоланы калган кижин хөй. Он чылдагынын чүгө? Ону каян чок кылып болуру?

Бо айтырарларын школанын дирекция чери каш каттап чугулашкан. ВЛКСМ райкомунун пленумунга аныяктарын өөредилгезинде дугайын база чугулашкан. Ол пленумга партия, комсомол ага организастык секретарлары, амыраралыч, колхоз, совхоз улуттукчулары олурганнар. Пленум консультант пунктуларын амыраралыч кижилерин база аныяктарын өөренириге таарымчалыг байдалды тургузарын ССРЭ-нин Министрлер Чөвүленин 1959 чылдын ноябрь 5-те үндүргөн докталазына үнелээш чорударын шилтирээш.

Ол ышкаш бугу консультант пунктуларын докталап хуунду амыраралы өөредилге эргелекчиси В. И. Турков, методист Д. М. Монгуш олар чорудуп келген. Консультант пунктуларын хуунду үеде кол-ла кичээлгезин хүлээп алган өөреникчилерин доозуп-биле артырып алырчыте, өөредилге программаларын күчөстөткөн турарынче, чедиш алдынын турар билигче, эччитарын чүгөлдөрүн турарынче улаштырган. Хуунду төнгөн соонда консультант пунктунын башкаларынын хуурамын организастап, партокма, комсомол организастыгына түнелди алеткел, дымалып турган. Мугур-Аксынга, Кара-Хөлге, Шуйга, Хорум-Латга, Иймеге аныяктар өөредилгезин талашып-талашып партия, комсомол комитеттеринин каттышкан хуурааларын эрттирген. Ол ышкаш Чадананын бугуруга черлеринге, Хөр-Тайгага, Чыраа-Бажыга, Хөндөргөйге «Өөредилге болгаш күш-ажыл дөш» деп хана солуннарын доктаамап үндүрүп турган. Инчанга-даа школа-биле бугуруга черлеринин, колхоз, совхоз улуттукчуларын даразызынын кошкандан 133 кижин өөредилгезин ара калган.

Арткан 867 кижинин иштинде 67 кижин ол-ла класкыга каттап олурган. 27 кижин күзүп шыгалда лужаар болган. 46 улуттукчуларын үнгөн болган 773 өөреникчи даразынын класкыга шилчээ. 195 сески класкылардан 152 кижин сес чылдын билигин дугайында херечилер. 29 өөреникчилер 11 класкы чедишкенин доозуп, ортумак эртем чедиш алган дугайында

аттестаттын алганнар. Сес чылды болгаш 11 класкы доозуп алганнарын аразында 11 класкы өөреникчилери Людмила Потылицина, Лидия Кузнецова, сес класкынын өөреникчилери Людмила Скобрева, Монгуш Бичин-урут, Наде Төлөп, Галина Монгуш, Тамара Сергестей, Кызыл-оол Оттук-оол, Ооржак Кайбоор, Хомушка Маадыр болгаш оон-даа өскөлөр доозарынын экзаменерин «4», «5» демлектерге дужааганнар. Шоланын ниити өөредилгезин 88,3 хуу болган.

Өөрениш чогур эртемнер талашы-биле каян болганын көргүзгөргө мындыг: орус дылга 77, алгебрага 65, геометрияга 59, орус литературага 30, тыва дылга 20, химияга 14, физикага 12 кижин багай демлектерди болган. Орус дыл талашы-биле чүве аттарынын, демлек аттарынын падеж кожумактары, яны-бүрү чогаалды кожумактары, ве. ии деп артычыларын, предлогтарын шын бижиринге көчүгү хөй частырылгаларын кылгылаан.

Орус литературага номчаан чогаалдарын утказын чугулап, ламчылап чугулаарына, утказын, уран-чечен арганын сайгарына билиг көчүгү кызым, кыдыра болуп турар. Литература теориязында билиг термин кошкан. Орус дыл талашы-биле словарьны кураары алым, бодун сестерин билбес, шил дегеренге домак тургузуп албас чоруктар консультант пунктуга бар болуп турар.

Математика эртемине: алгебрага делем системаны, делемелерин докталаарын бугуруга доозуп рационалдыг ар-

галарын ажылгап билбес болулар. Геометрияга — теретиктиг билиг кошкан, теоремаларын тода, теорема баугаар шыдадып шыдаас чоруктар көчүгү хөй.

1967-1968 өөредилге чылында бот-өөредилгелиг школанын 5—11 класкынын 1000 кижин хүлээп алыр планда көрдүнгөн. Бо чылдын июнь 1-ге чедиш 339 кижин күстен эгелен өөренири-биле ат бажиткен. Өөреникчилерин четчелер амырарал август 1-ге чедиш доозуп, август, сентябрь өөренирин күзүнүнүн чамдык билдиришкенин хүлээп алыр амырарал уламчылап чорудар.

Амырарал үеде өөредилге-консультант пунктуларын неши тургузуп, оларнын амырарал таарымчалыг, башкы кадрларын четчелер амырарал чоруп турар. 3040 рубльге көсү агитация херекселерин салым амырарал, оларнын бугу-ле консультант пунктуларга хуулап үлээр бис.

Эртем өөредилге чылынын четпестерин чаа өөредилге чылында бодуруш, аныяктарын билиг чедиш амырарал дээш бугу-ле аргаарын херечил, кызыкмак амыраралы бистерден кол хамааржыр. Он аңгыда партия, комсомол, совет, профсоюз организастыгынын база амыраралыч кижилерин, бугуруга аныяктарын улуттукчуларын дуураа биске канчаар-даа аажок улуу-биле негеттирип турар.

С. МАЯНАК, Чадананын районнар аразынын бот-өөредилгелиг школанын директору.

„Революция мурнунда ниити билиг школаларынын бугу хевирлеринин шуптузунга 9 миллион 656 муң, а 1966 чылда 48 миллион 170 муң сургуулдар өөренип турган; хаанныг Россиянын дээди өөредилге черлеринге 127 муң, а 1966 чылда ССРЭ-ге—4 миллион 123 муң студентилер өөрөнгөн. 1966 чылда чуртка массалыг библиотекалар 124 муң, тодардырга, революция мурнунда азыннан барык ? каттап хөй болган.“ (ОКТАБРЫН СОЦИАЛИСТИГ УЛУГ РЕВОЛЮЦИЯЗЫНЫН 50 ЧЫЛЫНГА СЭКП ТӨП КОМИТЕДИНИН ТЕЗИСТЕРИНЕН.)

ХҮН, АГААР, СУГ— КАДЫКШЫЛ

Бракты Току районундун школаларында 1400 хире өрөнүктүлөр өрөндү турар. Бирок школаларыбыз боттарыбыз чыгыш дыйшаалыгыбыз үчүн агаарга дыйшаалыктын, похоттарым кылар болган колхозтарын ситен шөлдеринге дуулам амылдарым боттадырарар.

Район школаларынын 840 хире өрөнүктүлөрү бир болган хей ховук хуусааларым похоттарым үчүн, төрөң теринге аял чорукту кыларар. 40 кижилер Кызылдын пионер лагерлеринге барып дыйшаалар.

Бирок школаларынын өрөнүктүлөрү боттарыбыз дыйшаалыгыбыз бар азы эрттирер: оларнын хей нуруу-уу ол теринг мят кезер участка-рымга барып, ажыктыг уауг дууам чедирер. «Совет Тыва» болган «Май 1» колхозтарынын школаларынын өрөнүктүлөрү шуну 400 хире кижилер малга быжык чөм-сууруну тургууар даш колхозчу амыл-ишчилеринг деминг амылгыга каттыжарлар. Ситен кезер машиналарым башкарар, бөлдүрер болган оон кедереа са-раак салырынга уауг улаустан тудак чоң амылдар оолдар бар.

Совет эрге-загыргамын 50 чыл болур оюнга тураскааткан школаларынын республика слөдуга район-ну төлөөсүн 10 кижилер кырышкен келген. Ол мшкыш Тоора-Хем ортумак школаларында Валентина Микова жокайылган эң кичи отрядтын пионерлери Тывабыз аар индустриямы-нын баштайгыларынын бирөөсү — «Тыва кобальт» комбинатче экскурсиялап чоруурунга белеткенип турар.

Току — бойдус чурумаларын та-лазы-биле чүтле Тывада эвес, харын Сибирьде чок даш чөйрөсүн бирөө-сү. Аас хөл — биринч чоргааралы-кыс. Оон хөвк дег көктүг эривинг кыдымыга спортчу маргыдаалар эрттирип, сууга эштин, кадыргы, шортан, ала-буга болган өскө да ба-лыктырын тудуп, амдангыг чөм хай-лыктырын одаг заватыга дыйшаалы-гы — бозууду ла курорт-биле демей.

Чоокта чаа киза ажыттыгын Ю. Гагарин аттыг пионер лагеринде колхозчуларын 60 уруглары дыйша-лып турар. Олар жокайыларынч болган кижизидикчилеринг удурту-газы-биле дыйшаалыгыбыз хөгүт эрттирип турар.

Току районундун школаларынын чыгыш дыйшаалыгы организастыг эртин турар, а школаларынч дирек-циялар дараамыдагы өрөндүлө чыгышга уруглары түлөп алырынга четиштер турбаан даш септе-ге ажылып калырткан. Бо хуңнерде районда бүтүг школаларынч барык 50 хууу бүрүнү-биле септеттинген.

ЧУРУКТА: Аас хөлдүг чанымда Ю. Гагарин аттыг пионер лагеринг жокайыл Биче-оол Байтыкжык бо-лук уругларга чок номчуп берип олар.

Л. КОРИКОВАНЫЧ сөзү.
А. АПРННЧ фотоу.

Даштыкыда

Л. И. Брежневтин чугаазын делегей деткээн

ПАРИЖ. (СЭТА). Шериг академияларын дооскаларга алдар кылдыр Кремльге болган хулаан амылгы-кыпта СЭКП ТК-нын Чингине секретари Л. И. Брежневтин чугаазын Францияныч чову солугурап уткады. СССР-нин Чесектинг Күштери «бас-ке агрессорунг хөгертис халдары-нга хөнгүн-даа арга бербес, үр-гүлүч белең байдалга турар ужу-рду» деп, СЭКП ТК-нын Чингине секретаринын өстерин «Юманите» солунг аге кылдыр паралаан. «Агрес-сор кеземеге оонашайн баар деп кордай-даа алабес» деп, ол солунг дем-делген бижөөн.

ПРАГА. (СЭТА). Чехословак солуннар шериг академияларын доос-каларын Кремльге хулаан алга-рынга СЭКП ТК-нын Чингине секретари Л. И. Брежневтин чугаазын таймыбыралампаан, Европага кол-лективтинг аймыл чок чорукту тургу-уары дайын сөзүлүдөгү үедө Евро-пада херек кырында байдалды, оон кайчлар тургустунуп келгенни бөтү күрүселеринг хулаан көөрүн негеп турар деп СЭКП ТК-нын Чингине секретаринын меделээнинге кичээ-гейна утадырып турар.

Совет Армия СССР-ниң күрүне эрге-ажыктарын болган оон кызгаар-ларынга дөп болбас чорукту иле-редит камгалар арнамы бээр. Совет Эвилелинге коммунизм тургуу-арынг уугу соругуларын тайбыл байдалга шийтирлеп болур арнамы совет улуска хандырын берип турар чөпсөк-биле бүрүн чөпсөгөнгө деп Л. И. Брежневтин меделээнинг пар-далга оонаан демдегээн.

КАИР. (СЭТА). Шериг академияларын дооскаларга алдар кылдыр Кремльге болган хулаан амылгы-кыпта СЭКП ТК-нын Чингине секретари Л. И. Брежневтин чугаазын пар-далга, радио уаугу кичээлге салган. Агрессорлар тайбыл араб чоңа камарыштар эң дуржок туткениш амылгаларын утудыкты, туткениш амылгаларын өтүрениш чүткүтүн салып турар деп Л. И. Брежневтин меделээнинг «Иджининг газетте» солун «Израиль шериглеринг чайддып үндүр дуйдымга база бир совет негелес» деп эгелит таймыбыралам-га бижөөн.

ТОКИО. (СЭТА). Шериг академияларын дооскаларга алдар кылдыр Кремльге болган хулаан амылгы-кыпта СЭКП ТК-нын Чингине секретари Л. И. Брежневтин чугаазын оң уауг япон солуннар таймыбыралам пар-дала. Совет Эвилели араб чурттарын шийтирлеп-биле демтеп, оларга калбак дууам чедирип турар деп чугаазалан черин солуннар оонаан демдегээн.

Балыкчыларга

Даарта — Балыкчынын хуну. Ол хуну таварыштыр республиканын ачылар болгаш балыкчылар ини-тилеи Таңды-Уула тайгазынын эздэне Чагытай халг республиканын хууда болгаш команда зайы-биле спринг-биле балык тударынын маргылаанын организастар.

Маргылаада албан, бугуругу чө-деринде болган колхоз, совхозтарда ачылар болгаш балыкчылар кля-клетивтеринг командалары киркири болгаш туткан балыкчынын деңизинг уюуну база эң уулу балыктын итканын дээш өртектиг шийналды, мантал бижини тиленкчилерге тып-сыр. 2-2 метр хөмчөлдиг шөлду час-пайн 25 метр черден кургал черге өнтаарынын маргылаанын база бол-ур. Ылаңгыя спиннингине эң-не ырадыр оонтаарыга балыкчыларынч арзынга демисел солун эртер.

Маргылаанын үстүндө програм-мазынга тилеэн балыкчыларынч бол-гаш командаларын өртектиг чүүл, мантал бижин-биле шийнарча. Бо солун маргылаадага шаңчирине дала-кынар, эргин балыкчылар.

Редактор Н. И. КУДАНИ.

Кызылда күрүнең башкы институту Абаканынч болгаш Красноярскийнч педиституттарынын даштыкы дылдар факультетинге өрөнш кирерлерге июль 10-дан 17-ге чедир хуну-ңе 4 шактан эгелеп кон-сультациялар чорудар.

РЕКТОРАТ.

КИНО

ИЮЛЬ 8-ТЕ
«НАЙРАЛ» — «Хөгүр оолдар» 10, 12, 2, «Бумеранг» 4, 6, 8, 10 шактарда.
«НАА-ХЕМ» — «Черлик иуулар» 10, 3, «Дургун» 5, 7, 9 шактарда.
ЧАЙГЫ ТЕАТРА: «С» хоорайда» 3, 5, 7, 9 шактарда.
«ЕНИСЕЙ» — «Олео Дундич» 9, 40, 11, 30, 1, 30, «Ам чү азорин...» 3, 30, 5, 30, 7, 30, 9, 20 шактарда.
«ВОСТОК» — «Салтан хаам дугайын-да төөл» 1, 7, «Найралды найрал-биле» 3, «С» хоорайда» 9 шактарда.

КАЙНААР ӨӨРЕНИРИЛ? КИНААР ӨӨРЕНИРИЛ? КИНААР ӨӨРЕНИРИЛ?

Кызылдың башкы училищези

1967—1968 өөредилге чылында өөреникчилер хулаан алырын чарлап тур. Башкы училищези эге класстарынч башкыларын болгаш уруглар садтарынын кижизидикчилерин белеткээр. Училищезе СССР-ниң 30 хар чедир намызг, сес чыл школанын дооскан эр, хөвөжөн заматтарынын хулаан алыр.

ӨӨРЕНИРЛЕР КИРИНИНГ ШЫЛГАЛДАЗЫН орус дылга (дик-тант), тыва дылга (диктант бижип), математикага (аас-биле) ду-жаар.

ӨӨРЕНИРИНИНГ ХУУСААЗЫ тыва школа салбырынга, пионер-вожатылар салбырынга 4 чыл болган школа назыны четпөөнеринг салбырынга 3 чыл болур.

Хулаан алыр дугайында билдиринишкенин училищезе директорунг адынга бижөөш, шийип алган тускай эртемни ача айтыр болган моон адаанда документилерин жокар: долчу намдары, № 286 маймы-ты бугууар бижөөш, ачыгга ат салдырган шынылга, эртемниң дугайында документ (боду-биле), чурттал турар черинден, ас-бүлө бай-далының дугайында шынылга, 3x4 хөмчөлдиг үш фото-чурту, ачылдап (өөрөнүп) турар черинден характеристика, ас-незичинг шал-дыңнын дугайында шынылга, төрүттүнгенинч дугайында хөрөч-иледик хөпөгазы.

КИРИНИНГ ШЫЛГАЛДАЗЫН АВГУСТ 1-ДЕН ЭГЕЛЕП ЧО-РУДАР. Башкы училищезинге хулаан алганнарнын нийти чурум бугууар стипендия-биле хандырар. Ундээн националдыг колхозчуларынч болган совет амылчыларынч уруглары өс-бүлөсүнүн материал-дыг байдалының дугайында шынылга эскэрге, оларны күрүне хан-дырылызынга хулаан алыр.

Документилерин чорудуп бээр адрес: Кызыл хоорай, Колхозная кудумчуу, 56.

Кызылдың башкы училищези

1967—1968 өөредилге чылында күш-дамыр кижизидилгезининг башкыларын белеткээр (3 чыл хуусаалыг өөренир) болган күш-култура удурткучуларын белеткээр (бир чыл хуусаалыг өөренир) сургуулар хулаан алырын чарлап тур.

Күш-дамыр кижизидилгезининг башкыларын белеткээр бөлүккө 8-ки класс доосканынч куду эвес билигиг, 15 хардан өрү намы-зыг оолдар, кыстарын хулаан алыр.

Бир чыл хуусаалыг өөренир бөлүккө 10 класс дооскан оолдар, кыстарын хулаан алыр.

Өөренип кирерде хулаан алышыкын комиссиязынга кирери эргежок чутуга документилер: училищезе директорунг адынга бижөн билдиринишкени, паспорт ийинке төрүттүнгенинч дугайында хөрөч-ил, шериг биледи азы кир бижиткенинч хөрөчилеи, өөредилге дооскан дугайында документилери (боду-биле), өс-бүлө байдалының дугайында шынылга, (хоор, рай) спорт чөвүлелинч чоруткан би-мини, өөренип (ажылдап) турар черинден характеристика, республи-канынч күш-культура диспансеринден медицина шынылыгазы, 3x4 хөмчөлдиг дөрт фото-чурту.

Бир чыл хуусаалыг бөлүккө кирерлер моон үстүндө айтыкан до-кументилерден аягыда спорттуг кайы-бир хөвиринч талазы-биле 2—3 спортчу разрядтын балтыкпал турар документинг хулаан алышыкын комиссиязынга кирер.

Ийи бөлүккө кирерлер математикага (аас-биле), орус дылга (би-жимели-биле болган аас-биле), тускай мергежи эртемниң (чиж атлетика, гимнастика, эштиншик) талазы-биле киреринг шылгал-дазын дужаар.

Киреринг шылгалдазы август 1-де эгелеэр.
Документилер чорудуп бээр адрес: Кызыл хоорай, Колхозная кудумчуу, 56.

Өөредилгечер уламчылаңар

Районнар аралынын Чаданнаа нийти билигик очко-зоочнаа школазы 1967—1968 өөредилге чылында 5—11 класстарга сургуулар хулаан алырын чарлап тур. Школага 16-дан 30 хар чедир намызг бүтү хама-тыларын хулаан алыр. Школага очко, азы бугуругу ачылдавышан, өөренип болур. Школага кирерлер билдиринишкени, эртемниң болган ажылдап турар черинг дугайында шынылыгаларын кирер.

1967—1968 өөредилге чылында дараазында черлерге өөредилге-кон-сультация пунктлары болган зоочнаа бөлүктөр ажыттылар:

Чөөн-Хемчик районунг талазы-биле: Чадананын № 2 ортумак школазынга, Чыра-Бажы ортумак школага, Ийме ортумак школага, Бора-Тайга ортумак школазынга, Бажык-Алаак-тын, Төвө-Хаяны, Була-Таланын, Хөр-Тайганын, Алдан-Малдырын, Хо-рум-Дагыны, Шемининг, Хөндөргейнин сес чыл школаларынга — өөредилге-консультация пунктлары, Чыргак болган Ак-Даш сес чыл школалары-га — зоочнаа бөлүктөр.

Барың-Хемчик районунг талазы-биле: Аянгагы ортумак, Шекпур, Ден-Терезин сес чыл школаларынга — өөредилге-консультация пунктлары;

Бай-Тайга районунг талазы-биле: Шуй ортумак, Кара-Хөл сес чыл болган Мугур-Аксы, Бай-Тал ортумак школаларга — өөредилге-консультация пунктлары;

Өвүр районунг талазы-биле: Солчур сес чыл школазынга — өөредилге-консультация пунктузу, Тор-галыг, Бора-Шай школаларынга — зоочнаа бөлүктөр.

Чаа өөредилге чылында сес класс эртем чок аныктарынч зоочнаа өө-редилгези дыма калбарар. Өөредилге Чадананын өөредилге-консультация пунктузунг сентябрь 1-де, өске черлерге октябрь 1-де эгелеэр.

Таймыбыр алырда, Чаданна хоорайын Пушкин аттыг кудумчуузда №12 бажыга келир, азы № 3—07 телефонче болгаар.

ДИРЕКЦИЯ.

Тыва республиканын тудуг мастерлерининг школазы

1967—1968 өөредилге чылында сургуулар хулаан алырын чарлап тур

Өөреникчилер хуусаазы — 1 чыл. Өөредилге 1967 чылдың ок-тябрь 1-ден эгелеэр. Школаны дооскаларга нөдө тудугунч мастери атты тыыкылаш, ол дугайында хөрөчиле бээр.

Уч школага колхозтардан, совхозтардан болган колхозтар ар-зынын тудуг организастаарындан өөредир-биле чоруткан 18 хардан өрү намызг, 7 класстан кууу эвес билигиг, туугуку чө-регилдик кижилерин хулаан алыр.

Школаны дооскалар өөредип чоруткан организастарынче ажылдаары-биле чоруурлар. Туугукуну өөредип чоруткан организаста-рлар ача материалдыг дуза чедирини сүмөлөп турар.

Өөренип турар кижилерин ай санында 14 рубль түңүч стипен-дия, болган общежитие, орун-демек-биле хандырар.

Школага кирерин күзүн кижилер директорунг адынга дара-зында документилерин чорудар:

1. Өөредип чоруткан амыл-агынын бижик.
2. Билдиринишкени.
3. Долчу намдары.
4. Билининг дугайында хөрөчиле
5. Намдын дугайында шынылга.
6. Паспорту боду экиээр.

Школаның адреси: Тыва АССР, Туран хоорай, Дружба кудумчуу, 13.

ХАМААТЫ УЖАР ЧҮҮЛДҮҢ РИГАДА ЛЕНИНЧИ КОМСОМОЛ АТТЫГ ИНЖЕНЕРЛЕР ИНСТИТУДУ

бирги курстарга студентилер хулаан алырын чарлап тур

МЕХАНИКА ФАКУЛЬТЕДИ — хуусаазы 5 чыл 6 ай, авиамотор-ларын инженер-механиктерин белеткээр.

ЭЛЕКТРОТЕХНИКА ФАКУЛЬТЕДИ — хуусаазы 5 чыл 6 ай, са-молеттарынч электрия приборларынын болган дериглеринг инж-нер-электриктерин белеткээр.

РАДИОТЕХНИКА ФАКУЛЬТЕДИ — хуусаазы 5 чыл 6 ай, ави-порттарыны болган самолеттарынч инженер-радиостерин белеткээр.

АВТОМАТИКА БОЛГаш САНАЛГА ТЕХНИКАЗЫНЫНЧ ФАКУЛЬ-ТЕДИ — хуусаазы 5 чыл, математика болган санап шийтирлээр приборларын, тургуузуларын инженер-электриктерин белеткээр.

ИНЖЕНЕР-ЭКОНОМИКА ФАКУЛЬТЕДИ — хуусаазы 5 чыл, ха-мааты ужуз чүүл бугуругуларын инженер-экономистерин бел-еткээр.

Институтка хамааты ужуз чүүлдүң инженер албарынга кады-нын талазы-биле таарып, дооскан ортумак эртемниң 35 хар чедир намызг өр бижин хулаан алыр. Студентилерге эртөөн 75 тут чипеткен тускай хөпө болган стипендияны бээр. Өске хоорайлар-дан келген кижилер общежитиеге чурттар.

Биреринг экзаменери: математика (аас болган бижимел-биле), физика биле химия (аас-биле), орус дыл, литература (чотадыт). Экзаменер август бирден чөбөргө чедер.

Институтка кирерин күзөөнер өөренир даш факультетин айты-пшышан, ортумак эртем дугайында документинг (боду-биле), ха-маарышканын черлеринден характеристиканы, намдарын, № 286 маймыктын медицина шынылыгазы, хөмчөлдү 3x4 см бөрт чокка тырттырган 6 фото-чурту кошкан билдиринишкенин хулаан алышыкын комиссиязынче чорудар.

Экзамен дужаап келгенер паспортун, шериг биледи азы шы-нылыгазы каап болаас.

Институтка өөренирн күзүн кижилеринч билдиринишкенин июнь 20-ден июль 31-ге чедир хулаан алыр.

Документилерин, киреринг экзаменерин, медицина шийагиле-ни болган студентилерин шийап алырын дараазында хоорайларга чорудуп турар:

Рига, Ломоносов кудумчуу, бажы № 1; Свердловск — 20, Уктуское шоссе, хамааты ужуз чүүл эргеледи; Новосибирск, Кы-зыл проспект бажы № 46; Ала-Ата, Март 8 кудумчуу, бажы № 16; Якутск, Беш чыл кудумчуу, бажы № 33; Магадан, Горь-кий аттыг кудумчу, бажы № 19; Душанбе, аэропорт; Сыктывкар, аэропорт; Красноярск, Тайбың кудумчуу, бажы № 112.

Үстүндө адаттыгынч пунктларда ужуз чүүлдүн Дээди учил-щезинге хулаан алышыкын база чорудуп турар.

ЧҮРТТҮҢ ИНСТИТУТТАРЫНЫЧЕ

Ленинградтын күрүне университети. Тускай мергежи — философия болган журналистика.

Ленинградта Ленсовет аттыг технолог-тун институту. Тускай мергежи — ин-женер химик-технолог, химия бугуругу-леринг машиналары болган аппараттары.

Красноярскийнч политехниктинг инсти-туту. Тускай мергежи — үлетпур бол-гаш хамааты тудуу.

Красноярскте күрүнең эмчи институ-ду.

Алтайда күрүнең эмчи институту.

Томскинде күрүнең эмчи институту.

Новосибирскинде күрүне университети.

Тускай мергежи — математика, физика, биология.

Сибиринг автомобиль-орук институту. Тускай мергежи — автомобиль, орук, орук машиналары, автотранспорт.

Новосибирскинде инженер-тудуг инсти-туду. Тускай мергежи — үлетпур бол-гаш хамааты тудуу.

Новосибирскинде электротехниктинг ин-ституту. Тускай мергежи — үлетпур бугу-ругуларын болган хоорайларынч электрия хандырылыгазы.

Новосибирскинде харылааның электро-техниктинг институту. Тускай мергежи — радио харылааны болган радио дамчы-дылазы, телераф болган телефон хары-лааны.

Новосибирскинде совет кооператив сады-нын институту. Тускай мергежи — са-дыг экономиказы, товароведение, сады-лаашкынын организастаары.

Омскинде нөдө амыл-агы институту. Тускай мергежи — гидромеллорация.

Красноярскинде башкы институту. Даш-тыкы дыл факультети (англи дыл).

Абаканда башкы институту. Даштыкы дылдар факультети (англи, француз, немец дылдар).

Чөөн Сибиринг культура институту. Тускай мергежи — библиотека ажылы, культура-чырыдышыкын ажылы.

Москвада театр уран чүүлүнүң күрүне институту. (А. В. Луначарский аттыг). Тускай мергежи — театр ажылы.

Билдиринишкени Кызылда күрүнең башкы институтунуң ректорунг адынга июль 15-не чедир чорудар. Билдириниш-киге комар чүүлдер болза:

Ортумак эртем дугайында документ (бо-дун), дээди өөредилге черинге киреринг дугайында характеристика, автобиогра-фиязы, 286 хөвиринг эмчи шынылыгазы, 3x4 см хөмчөлдиг, бөрт чокка тырттыр-ган фото-чурту, күш-ажыл дептерининг хоолгазы, чурттал турар черинден шы-нылыгазы.

Институттуң адреси: Кызыл хоорай, Ле-нин кудумчуу, 40, 308 дугаарлыг өрөөл.

1967 чылдың июль 17-ден 27-ге чедир Кызылда күрүнең башкы институту чурттуң дээди өөредилге черлеринге өө-ренир күзөлдүг тыва националдыг оолдар, кыстарынч конкурстан дашкаар хулаан алы-рынын экзаменерин чорудар.

Москваың нөдө амыл-агы Академия-зы. Тускай мергежи — экономист-бугу-галтер.

Аш-чөм үлетпүрүнүң Москвада техно-логтун институту. Тускай мергежи — хөб бижырылдызын болган кондитер бугуругуларынч технологиязы.

Москваың технологтунг институту. Тус-кай мергежи — мят ажылдап кыдыры-нын болган дарааныла бугуругуларынч технологиязы, калбак терегелдинг үлетпур бугуругуларынч экономиказы болган организастаары.

редакцияның адреси:

Кызыл, Шетиния — Кравченко кудумчуу, бажы № 3 ТЕЛЕФОННАР: Редакторун 24-63, редакторун оралакчыларынч 35-24, 25-38, ха-рылааны секретаринын 23-35, партиязы амылрал кыдызын 23-54, агитация болган пропаганда кыдызын 37-13, көлө ажыл-агы кы-дызын 21-47, үлетпур кыдызын 22-64, чагаа, ажыктын болган көлө корреспондентилер база совет тургуут болган амылгалар кылдызын 21-27, иштээк информация кыдызын 20-60, бугугалтеринин 31-75, корректорларын 27-41. Солун келбей барганга 32-75 телефонче болгаар

Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүделенин чавында Паралага эргеленин типографиязы. (Кызыл, Шетиния — Кравченко кудумчуу, 1).

Солун неделяда алды катал үнер

IC — 00527.